

**ФОРМУВАННЯ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ З ПОМІРНИМ
РОЗВИТКОМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ПОРУШЕНЬ**

Петрушов Андрій,
кандидат медичних наук, доцент,
Полтавський національний
педагогічний
університет імені В. Г. Короленка
Тищенко Юлія, магістрантка,
Полтавський національний
педагогічний
університет імені В. Г. Короленка

У статті охарактеризовано розвиток ігрової діяльності дітей з помірним розвитком інтелектуальних порушень та визначено комплекси ігрових прийомів для таких дітей. Описано гру як основний вид діяльності дітей дошкільного віку, завдяки чому дитина починає розуміти навколишній світ, розвиваються процеси її мислення. Охарактеризовано танцювальні та дійові ігри, що супроводжуються простими пісненими текстами. У таких іграх дитині дається можливість виконувати вправи, які поступово ускладнюються і легко включаються в ігрову ситуацію.

Ключові слова: дитина з порушеннями інтелектуального розвитку, помірний розвиток інтелектуальних порушень, ігрові технології

The article describes the development of play activities of children with moderate development of intellectual disabilities and defines the sets of play techniques for such children. The game is described as the main activity of preschool children, thanks to which a child begins to understand the world around him, the processes of his thinking. Dance and action games accompanied by simple song lyrics are characterised as well. In such games, a child is given the opportunity to perform exercises that gradually become more difficult and are easily included in the game situation.

Key words: a child with intellectual disorders, moderate development of intellectual disabilities, play activities

Постановка проблеми. Одна із найважливіших умов своєчасного розвитку психічних функцій дитини дошкільного віку є ігрова діяльність. В процесі гри відбуваються важливі зміни в психічних процесах і психологічних особливостях дитини дошкільного віку, відбувається виникнення та диференціація нових видів діяльності. Дитина пізнає навколишню дійсність через гру, відбувається відтворення елементів діяльності оточуючих людей, пізнання відносин між особистостями. Під час ігрової діяльності дитина виявляє бажання і отримує можливість впливати на навколишні предмети, відбувається поступове формування та розвиток емоційно-вольових якостей особистості. Основне завдання виховання дітей з помірним розвитком інтелектуальних порушень полягає в корекції дефектів їх психічної діяльності і залученні до корисної праці. Успіх багато в чому залежить від постановки

дошкільного виховання і навчання, в зміст якого входять розвиток елементарної активності, часткове подолання порушень емоційно-вольової сфери і розвиток функцій органів чуття. Важко переоцінити значення гри у виховній роботі з цією категорією дітей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми навчання та виховання дітей з помірним розвитком інтелектуальних порушень висвітлюються у роботах зарубіжних (Б. Бейкер, А. Ватажина, О. Віннікова, Ю. Кислякова, М. Кузьмицька, Т. Лісовська, О. Маллер, Л. Шипіцина та ін.) та українських вчених (М. Арнольд, О. Гаврилов, Ю. Галецька, І. Галій, М. Попадич, О. Хохліна та ін.).

Метою статті є висвітлення особливостей розвитку ігрової діяльності дітей з помірним розвитком інтелектуальних порушень, характеристика ігрових технологій, які використовують у роботі з цією категорією дітей.

Виклад основного матеріалу. Вплив ігрової діяльності на формування та розвиток таких психічних процесів як мислення, мовлення, уява, сприймання, відчуття дітей з помірним розвитком інтелектуальних порушень є надзвичайно важливим. Ігрова діяльність здійснює значний вплив на формування цілісного сприйняття повноцінного образу предметів дітей з помірним розвитком інтелектуальних порушень: форми, кольору, величини, тощо та закріплення еталонів сприйняття у власному чуттєвому досвіді дитини, а це в свою чергу впливає на формування словесних позначень [2, с. 57].

В процесі гри робота над розвитком мовлення та сприйняттям об'єднується в один нерозривний процес, відбувається становлення мовлення. Ігрові дії потребують включення мовлення, встановлення зв'язків між учасниками гри, зародження елементів спілкування, вихід мовленнєвих навичок на певний рівень розвитку. Процес формування та розвитку ігрової діяльності дітей дошкільного віку з помірним розвитком інтелектуальних порушень залежить від керівництва з боку педагогів. Керівництво грою має бути професійним та нести корекційну спрямованість. Для того, щоб здійснювався грамотний педагогічний корекційний вплив на формування ігрової діяльності дітей дошкільного віку з помірним розвитком інтелектуальних порушень, важливими є знання про значення гри для розвитку дитини, специфічні особливості розвитку гри, а також знання рівня сформованості ігрової діяльності дітей. Правильне діагностування рівня сформованості ігрової діяльності надає можливість здійснювати влучне керівництво та своєчасно впливати на процес формування гри [4, с. 120].

В процесі ігор вихователь повинен бути їх активним учасником. Вихователь, граючись з дітьми, спрямовує хід гри і через неї виховує та навчає дітей. Для вихователя гра не відпочинок, а така ж інтенсивна праця, як і будь-яке інше заняття. На початковому етапі організації поведінки цієї категорії дітей найбільш доступними і корисними є хороводні та рухливі ігри, які супроводжуються простим пісенним текстом [3, с. 56].

Хороводні ігри вимагають однакового виконання дій всіма учасниками, що відповідає одній із суттєвих психологічних особливостей розумово відсталих дітей – вираженій схильності до наслідування. Розташування дітей

по колу дозволяє вихователю спостерігати за поведінкою кожної дитини. Велике значення має також те, що слова пісні підказують дітям їх поведінку в грі, вказують на чергування і послідовність дій, які таким чином легше запам'ятовуються [1, с. 152].

Рухливі ігри сприяють виробленню в дітей з помірним розвитком інтелектуальних порушень координованих та цілеспрямованих рухів. Крім цього, рухливі ігри дають дітям можливість швидше встановити контакт один з одним, а це активізує інертних дітей. Ігрові дії і слова пісні стимулюють і власне мовлення дитини, що особливо важливо, так як майже в усіх дітей з помірним розвитком інтелектуальних порушень наявні мовленнєві порушення. В таких іграх дитина отримує можливість виконувати вправи, які поступово ускладнюються, і які легко включаються в ігрову ситуацію [1, с. 163].

Недостатній рівень сформованості ігрової діяльності дітей дошкільного віку з помірним розвитком інтелектуальних порушень і разом з тим визначний вплив дидактичних ігор на розвиток інтелектуальних процесів дитини викликає потребу у визначенні наступних методичних рекомендацій з організації корекційно-розвиваючої роботи з формування ігрової діяльності [5, с. 51]:

- відповідність змісту та якості оформлення ігрового матеріалу особливостям сприйняття дітей з помірним розвитком інтелектуальних порушень та поставленим завданням формування ігрової діяльності, а саме його реалістичність, яскравість, лаконічність, доступність;
- дотримання принципу поступового ускладнення ігрових завдань, створення системи дидактичних ігор, які дозволять поступово, в індивідуальному для кожної дитини темпі, формувати та розвивати ігрові компетенції дітей дошкільного віку;
- добір змісту ігор відповідно до першочергових завдань та програмових вимог;
- надання дозованої допомоги у вирішенні ігрових завдань тими способами, які є доступні для дитини (наслідування, вказівний жест, дії за зразком, за словесною інструкцією), з метою розширення кола ігрових завдань, які дитина здатна вирішувати;
- систематичність та регулярність корекційно-розвиваючої роботи з формування ігрових дій, створення наскрізної лінії роботи з формування ігрової діяльності в освітньому процесі;
- спостереження та якісна оцінка динаміки розвитку ігрових вмінь дітей дошкільного віку з помірним розвитком інтелектуальних порушень відповідно до індивідуальних особливостей, потреб та ігрових інтересів дітей;
- створення сприятливого психологічного середовища в процесі ігрової діяльності та підтримання відчуття успішності та особистої значущості кожної дитини.

Технологія М. Єфименка має назву «Театр фізичного розвитку та оздоровлення» і може бути адаптована для дітей з помірним розвитком інтелектуальних порушень. Автор називає її «тотальним ігровим методом», в

якому повною мірою виражається його педагогічне кредо – «грати щодня, грати постійно, грати завжди!» [6, с. 15].

М. Єфименко виділяє основні рухові режими в системі фізичного виховання дітей: плавальний; лежачий; повзальний; сидячий; стоячий; ходьбовий; лазальний; біговий; стрибковий, назви яких говорять про те, яким основним рухам буде надано перевагу на даному занятті.

Починаючи працювати за технологією М. Єфименка, слід насамперед адаптувати ту ігрову тему, на основі якої буде відбуватися ігрова взаємодія педагога і дітей. Сам автор технології пропонує проводити всі заняття або навіть кілька занять поспіль у вигляді однієї великої тематичної гри.

Добір блоку відповідних тематичних ігор для роботи з дітьми М. Єфименко вважає першочерговою справою, адже завдяки цьому забезпечується перспектива педагогічної діяльності в організації захоплюючих занять з фізичної культури. Доцільним є використання терміну «фізкультурна казка», який тлумачиться як ігрове дійство, організоване з урахуванням основних природних закономірностей рухового розвитку дитини. Педагог може обіграти із своїми вихованцями будь-яку тему, казку, ситуацію, але при цьому він повинен суворо дотримуватися формул природного рухового розвитку дітей [6, с. 27].

М. Єфименко радить за основу ігор брати географічні, етнографічні сюжети, характерні для тієї місцевості, де впроваджується дана технологія. У процесі рухово-ігрової діяльності можна ознайомити дітей із найрізноманітнішими професіями, їхньою специфікою, професійними термінами, особливостями рухового режиму.

У технології М. Єфименка значна роль належить спілкуванню, оскільки мовлення є головним знаряддям праці педагога [6, с. 32]. Мовленням повинні бути просякнуті кожна рухова дія, кожна рухова ситуація. Автор технології вважає в цьому плані доцільним розробку корисного для педагогіки напрямку поєднання рухової та мовленнєвої діяльності у фізичному вихованні дітей, який передбачає здійснення таких методичних моментів [6, с. 35]:

- вихователь починає фразу, а діти повинні закінчити її, але закінчити правильно, адекватно конкретній ігровій ситуації;
- озвучування рухів характерними для певного, пропонованого ситуацією образу;
- поєднання і синхронізація мовлення та руху з поступовим залученням до цього процесу ритмічних, музичних, зорових і тактильних впливів;
- формування фізіологічного і мовленнєвого дихання, артикуляційна гімнастика, театр міміки і жесту, робота над виразністю мовлення, виробленням дикції, навичок емоційного забарвлення фрази, над паузою та логічним наголосом;
- розширення й активізація словникового запасу та формування лексико-граматичних навичок у процесі занять.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Враховуючи вищезазначене, можемо констатувати, що у корекційно-розвиваючій роботі з дітьми, які мають помірний розвиток інтелектуальних порушень, формування

ігрової діяльності є одним з першочергових завдань, внаслідок значного корекційного впливу гри на розвиток особистості дитини та процес формування пізнавальних процесів. Систематичне та цілеспрямоване навчання ігровим діям дітей дошкільного віку з помірним розвитком інтелектуальних порушень призводить до появи мотивації, спрямованої на саму гру, а відповідно через гру досягаються інші задачі корекційного освітнього процесу

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гаврилов О. В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. 308 с.

2. Галецька Ю. В. Ігрові технології як форма роботи з дітьми з помірною та тяжкою розумовою відсталістю. *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки.* 2017. Вип. 10. С. 55-65.

3. Гладченко І. В. Комплекс програмно-методичного забезпечення «Зміст корекційно-спрямованого навчання та виховання розумово відсталих дітей у спеціальних дошкільних закладах» (програма з ігрової діяльності, методичні рекомендації, дидактичні матеріали) К., 2012. 112 с.

4. Дичківська І.М. Основи педагогічної інноватики: навчальний посібник. Рівне : Зелент, 2001. 222 с.

5. Єпіфанова-Кожевнікова Т. В., Галій А. І. особливості формування ігрової діяльності дошкільників з порушеннями інтелектуального розвитку. *Актуальні питання спеціальної, інклюзивної і здоров'язбережувальної освіти», (20 жовтня 2022 р.)* / за загальною редакцією проф. Бойчука Ю. Д. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022. С. 48–52

6. Єфименко М. М. Театр фізичного виховання та оздоровлення дошкільнят: методичні рекомендації. К. : ІСДО, 1995. 40 с.

7. Освітні технології: навч.-метод. посібник / за ред. О.М. Пехоти. К. : А.С.К., 2001. 256 с.

УДК 376-053.4-056.34:78

ІГРОВІ МЕТОДИ РОЗВИТКУ МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Рагуліна Маргарита,
асистент кафедри музики
Імені Григорія Левченка
Полтавський національний
педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

У статті проаналізовано особливості використання ігрових методів розвитку музичних здібностей дітей в умовах інклюзивного навчання, висвітлено зазначені методи в процесі різних видів музичної діяльності. Підкреслюється важливість використання ігрових методів розвитку музичних здібностей в роботі з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку та необхідність оволодіння майбутніми фахівцями знань основних засад організації, змісту, методичного забезпечення інклюзивної освіти в Україні.

Ключові слова: ігрові методи, розвиток музичних здібностей, види